

ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA ORELOR - ȘCOALĂ ÎN MUZEU. REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE*

GABRIELA NIȚULESCU

Definite adevărate enciclopedii ale frumosului și adevărului, muzeele sînt în același timp păstrătoare de comori spirituale, unele născute de străbunii și înaintașii noștri, altele dăruite culturii noastre de către realitatea contemporană a noii Româнии socialiste. Integrîndu-se firesc în cadrul celor mai prețioase tezaure contemporane în acțiunea de informare și educare a publicului, mai ales a tinerei generații și răspunzînd, totodată, imperativului exprimat de noile realități din țara noastră, rolul muzeului a crescut astăzi, ca factor activ de educație, de propagandă științifică și patriotică, de valorificare cu maximă eficiență a tuturor valențelor sale. În etapa actuală, tripla funcție a muzeului (cercetare, păstrare și valorificare a mărturiilor civilizației omenesti, a glorioaselor tradiții de luptă ale poporului nostru) se amplifică, prin participarea la ridicarea poporului prin cultură, promovarea tradițiilor istorice, a spiritului de libertate, a dragostei față de patrie. Prin definiție și prin structură, muzeul prezintă un maximum de informații obținute în mod științific, informații care — asamblate și puse la dispoziția publicului vizitator — creează simbioza trecutului glorios cu prezentul dinamic, a sentimentului cu realitatea vie, concretă. În același timp, muzeul este un ansamblu de activități educative, un mijloc de realizare a unui întreg proces de cunoaștere și favorizare a dezvoltării spiritului critic, simțului de responsabilitate, imaginației. Prin caracterul său specific, prin aceea că acordă deplină libertate de spirit celui care vine aici cu dorința de a ști, a ști mai mult și mai bine, muzeul se recomandă ca un mijloc prețios de informare și educare a tinerei generații, o prezență intuitivă și rapidă în procesul de acumulare și fixare a cunoștințelor. Prin modul de prezentare, prin limbajul specific, prin adaptarea nivelului științific al exponatelor la nivelul vizitatorului-elev, prin coroborarea informațiilor anterioare dobîndite la clasă cu percepția vizuală și auditivă din expoziție, elevul este pus în fața unei experiențe inedite, a unui moment care îi rămîne în memorie.

---

*) Comunicare susținută la sesiunea de comunicări a Muzeului județean Argeș-Pitești, 31 mai — 1 iunie 1975.

Plecînd de la observațiile noastre directe asupra unor categorii de elevi, vom căuta să demonstrăm — de fapt să convingem și să pledăm pentru — necesitatea și utilitatea desfășurării frecvente a orelor-școală în muzeu, a transformării vizitei obișnuite la muzeu într-o veritabilă lecție de viață, de educație patriotică, de cultură generală. Menționăm că aceste observații, efectuate în cursul anilor 1973—1975, ca și chestionarul utilizat pentru testarea cunoștințelor lor, au fost realizate asupra unor categorii diferite de elevi (ca vîrstă, clase, nivel de pregătire, localitatea de unde provin, caracterul vizitei), uneori și cu ajutorul profesorilor care îi însoțeau.

Considerăm aceste observații ca punct de plecare pentru un contact mai strîns între muzeograf-educator, o nouă cale de cunoaștere a vizitatorilor noștri și, sperăm, un stimulent pentru educatorii care în mod normal ar trebui să procedeze astfel.

Observația noastră s-a desfășurat pe două planuri :

1. Observații efectuate asupra vizitatorilor-elevi atunci cînd prezentarea expoziției o face muzeograful de specialitate.

2. Observații efectuate asupra vizitatorilor-elevi atunci cînd prezentarea este făcută de către profesor (am utilizat această soluție numai de două ori, pentru că în general profesorii de literatură nu procedează așa) sau de un alt elev (ne referim la elevii-ghizi care activează pe lângă muzeul nostru, în cadrul cercului de literatură și istoria culturii).

În ambele cazuri, elementul fundamental l-a constituit însăși vizitarea expoziției, care are ca scop fundamentarea, fixarea și clarificarea cunoștințelor dobîndite la oră sau prin lectură. În cazul unor expoziții bazate pe panouri, cărți, fotografii, deci multă hîrtie și puține obiecte tridimensionale (așa cum sînt cele două muzee de literatură), ghidajul trebuie făcut cu multă atenție, cu răbdare, în sensul prezentării cît mai vii, a animării elementelor expuse, a captării și antrenării permanente a elevilor. Este sarcina principală și, în același timp, foarte dificilă, a muzeografului de a transforma expunerea științifică, concretă și cel mai adesea obositoare pentru elev, într-un contact direct cu originalul, o îmbinare reușită a sentimentului cu momentul respectiv, o transpunere a cunoștințelor teoretice pe planul prezentului intuitiv. În felul acesta, se formează relația absolut necesară (de natură informațională, educativă sau emoțională) între elev și obiectul prezentat. Cu discernămint, muzeograful expune acele lucruri utile, complementare unor cunoștințe anterioare sau total noi, în total acord cu acest gen de vizitator. De altfel, elevul este interesat și el în realizarea unei prezentări cît mai bune, chiar dacă ne referim numai la informarea în dublu sens realizată de-a lungul vizitei, înțelegînd prin aceasta atît informațiile calitative și cantitative pe care le oferă ghidul, dar, mai ales, sondarea cunoștințelor elevilor, a interesului față de cele văzute, activizarea lor în prezentarea expoziției. Într-adevăr, plecînd de la tematica expoziției, muzeograful dinamizează elementele expuse, le încadrează într-un context general cunoscut elevilor,

apelează la cunoștințele și intuiția lor. În același timp, este atent la reacțiile lor, la interesul (sau dezinteresul manifestat), receptînd observațiile pe care ei le aduc (ceea ce dovedește participarea efectivă a lor la această vizită). Vom da un astfel de exemplu, care ilustrează participarea elevilor la prezentarea expoziției, spiritul lor de observație, atenționarea ghidului asupra unui aspect.

În cursul orei de recapitulare finală la limba română, avînd ca temă „Literatura română veche“ (13 iunie 1974, anii I, Liceul „I. Văcărescu“ din Tîrgoviște), la sala care prezintă secolul al XVI-lea, elevii au remarcat faptul că pe panouri, așa cum sînt așezate pe perete, primele tipărițiuri apar în Transilvania (1529) și abia după aceea sînt menționate tipărițiurile tîrgoviștene, care cronologic apar mai devreme (1508). Observația era justă și dovedea activizarea elevilor, participarea efectivă la lecție, și, în felul acesta, finalizarea colaborării muzeograf-profesor.

Observațiile noastre au fost făcute nu numai asupra unor clase venite special la muzeu pentru desfășurarea unei ore (în general de literatură), ci și asupra grupurilor de elevi veniți în vacanță, în timpul liber sau pur și simplu veniți „la muzeu, pentru că sîntem în oraș“. În toate aceste cazuri, credem necesară sublinierea unor factori, care se impun și duc la reușita prezentării cît mai bune, a unui proces educațional complex:

a) **caracterul vizitei** (de informare, sporadică, pentru desfășurarea unei ore de limba și literatura română, de istorie, de dirigenție, pentru desfășurarea unei activități pionierești sau a unei manifestări U.T.C., etc.);

b) **nivelul de pregătire** al celor care primesc informațiile, în funcție de vîrstă, clasă, specificul școlii (de cultură generală, liceu, școală profesională), localitatea de unde provin. Profilul școlii sau localitatea pot ajuta sau îngreuna activitatea muzeografului, ținînd seama de volumul de cunoștințe acumulat, de proporția lecturii particulare, de sursele informaționale accesibile. Pentru elevi ai unor școli cu profil tehnic (școli profesionale sau licee industriale) informațiile vor fi selectate, canalizate astfel încît să aducă ineditul în cunoștințele lor, să le trezească interesul pentru un volum mai diversificat de cunoștințe.

c) **modalitatea de efectuare a acestei vizite**, obligativitatea efectuării (în cazul celor colective) sau, dimpotrivă, liberă alegere în dorința de a vizita un obiectiv sau altul.

d) **modalitatea de alegere a acestui obiectiv :**

— alegerea sa specială, ca urmare a unor informații obținute ;
— fixarea obiectivului drept cadru pentru un scop propus (informare, satisfacerea curiozității, desfășurare a unei ore, a unei solemnități, etc.) ;

— includerea accidentală a obiectivului (excursii, vizite de o zi în Tîrgoviște, etc.) ;

— includerea obiectivului în cadrul unei vizite tematice de documentare, deplasarea specială pentru vizitarea sa.

e) **stabilirea contactului muzeograf-profesor**, elementul cel mai

important, de preferat anterior desfășurării vizitei la muzeu : în felul acesta, muzeograful află care este nivelul elevilor, ce anume îi interesează, cât este necesar să afle, ce limbaj științific va folosi, ce anume va sublinia. Celălalt factor educațional, profesorul, canalizează prezentarea spre ceea ce îl interesează, știe cât timp are la dispoziție, ce anume și cum i se oferă. Subliniem importanța stabilirii acestei legături, în felul acesta vizita la muzeu integrându-se perfect în programa școlară, conținutul științific al lecției și cadrul expozițional imprimându-i un caracter specific, inedit.

În cadrul muzeului nostru, această colaborare a avut ca scop realizarea unor ore recapitulative de limba și literatura română, pentru anii I și II de liceu ; în anii 1974—1975, frecvența desfășurării unor astfel de ore a crescut. De subliniat că, în marea majoritate, astfel de ore au fost organizate pentru elevi ai liceelor de specialitate și mai puțin pentru cei ai liceelor de cultură generală. Unele licee de specialitate (Liceul Industrial nr. 1, Liceul Industrial de Construcții, Liceul Economic, Școala profesională I.O.A.) au organizat orele de recapitulare finală pentru anul I **numai în muzeu**, deci într-un cadru specific, adecvat.

Evident, sarcina muzeografului este dificilă în cazul tuturor categoriilor de elevi, dar mai ales la cei mici (clasele I—IV), unde informațiile trebuiesc atent selectate, dozate pe măsura cunoștințelor pe care le au, a limbajului lor. Rolul activ al muzeografului se manifestă pe parcursul întregii vizite ; pe lângă metoda informării vizuale și auditive, am folosit metoda conversației, a antrenării elevilor în prezentare — plecând de la o informație sau de la un exponat. În felul acesta, elevii nu mai pot fi neatenți, intuiesc rapid legăturile necesare, se grăbesc să-și dovedească „știința” răspunzând corect și imediat. Cunoștințele astfel dobândite formează baza sigură a unor noi acumulări, interesante și necesare pentru ei.

Credem cu atât mai utilă și necesară desfășurarea frecventă a unor astfel de vizite la muzeu — de fapt ore-școală în muzeu — în felul acesta realizându-se și mai bine corelația școală-muzeu, educarea complexă a celor care vin aici. În muzeu, lecția capătă noi aspecte, educația patriotică un sens mai larg, actualizarea se poate face pe multiple planuri. Vom cita un singur exemplu, care demonstrează cât de ușor se poate realiza procesul de educație politică și patriotică în cursul unei astfel de vizite. Unei clase de anul I, aflată la Muzeul tiparului și al cărții vechi românești, în fața panoului care prezintă primele tipărituri în limba arabă, muzeograful a pus următoarea întrebare : „Cunoașteți când și unde s-a făcut mențiunea că primele tipărituri în limba arabă au fost făcute de către români ?”. Răspunsul, care implica o bună cunoaștere a relațiilor contemporane românești, a venit imediat : „În anul 1973, cu ocazia vizitei secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în țările arabe”. Exemplul nu este singular, dar îl apreciem concludent

pentru faptul că educația patriotică și politică se poate face permanent, în orice context.

Sintetizînd observațiile efectuate în cadrul celui de-al doilea tip de vizite, cînd ghidajul a fost efectuat de către elevii-ghizi (bine pregătiți sub raport informațional și care posedă un limbaj adecvat), am menționat câteva elemente caracteristice, legate de psihologia vizitatorului-elev și de aspectul specific al acestui tip de vizită :

— ineditul situației, emoția că un tînr de aceeași vîrstă cu tine, poate coleg de clasă sau prieten, îți aduce la cunoștință lucruri noi și interesante, pe care el le-a acumulat aici ;

— respectul față de acest tînr, care știe mai mult decît tine, care este sigur pe informații, care poate răspunde la întrebări suplimentare ;

— curiozitatea, specifică vîrstei, de a afla cît mai multe (în acest caz, le afli de la o persoană egală în vîrstă cu tine, tot elev) ;

— solemnitatea și specificul imprimate acestui moment prin cadrul deosebit creat de muzeu.

Noi am făcut și această experiență, de a realiza ore de limba și literatura română în muzeu, prezentarea făcînd-o elevii-ghizi în fața elevilor-colegi. Rezultatele au fost interesante, ora a trecut foarte repede, iar la verificarea ulterioară a cunoștințelor s-a constatat că elevii au reușit să clarifice corect cele învățate teoretic la școală. În același timp, s-a observat un interes permanent, o receptivitate mai mare, o conversație liberă și complexă. Totul s-a desfășurat sub supravegherea atentă a muzeografului și profesorului, care au orientat vizita, au controlat-o permanent, în sensul canalizării informațiilor și conversației spre direcțiile esențiale ale temei. După ce au făcut la clasă două ore de recapitulare finală, pentru tema „Evoluția cărții vechi românești“, elevii anului I, clasele D și E (liceul „I. Văcărescu“) au venit la Muzeul tiparului și al cărții vechi românești pentru cea de-a treia oră de recapitulare finală, de fapt o recunoaștere a cunoștințelor teoretice. Anterior desfășurării vizitei la muzeu, împreună cu profesor Popescu Minodora și elevele Necula Tatiana, Chițu Mihaela și Grigore Aurelia, lecția a fost gîndită, încadrată în timp, stabilite direcțiile principale și dozarea informațiilor. Prezentarea a fost făcută de cele trei eleve, pe secole, în funcție de circuitul expoziției, după cum urmează :

— holul (cadrul general) — Necula Tatiana

— sala I (sec. XVI) — Chițu Mihaela

— sala III și sala IV (sec. VIII și XIX) — Grigore Aurelia.

Am folosit această prezentare intercalată, considerînd că atenția și receptivitatea elevilor vor fi permanente, informațiile prezentate de colegile lor fiind ample și în maniere diferite.

Desigur, nu sîntem pentru desfășurarea exclusivă și permanentă a unor astfel de vizite, prezentate de către elevi ; observațiile efectuate au fost utile muzeografului, profesorului și un stimulent pentru elevi.

În ceea ce privește structura grupurilor de elevi care au vizitat muzeele noastre, s-ar putea stabili câteva tipuri de vizite la muzeu :

I. Vizite organizate special pentru desfășurarea orelor de limbă și literatura română, îndeosebi a orelor de recapitulare finală :

II. Vizite organizate special pentru desfășurarea unor ore de dirigenție (muzeele de literatură, Curtea domnească, etc.), acestea însă cu o frecvență destul de redusă, încadrate în contextul general al vizitării monumentelor din Tîrgoviște. Astfel de ore au fost organizate la un singur liceu teoretic (Liceul nr. 1 „Gr. Alexandrescu”) și mai des la școlile profesionale ;

III. Vizite organizate pentru desfășurarea unor activități pionierești, folosirea cadrului expozițional pentru primirea de noi pionieri, programe artistice, ședințe cu temă, sărbătorirea unor evenimente. Am sublinia aici frecvența mare a acestor acțiuni, am spune chiar permanenta lor. Să menționăm câteva din ele :

— vizitarea muzeelor tîrgoviștene în cadrul acțiunii pionierești „Marșul victoriei”, organizată în luna iunie 1974 ;

— acțiunile organizate de Comandamentul Taberei de pionieri Pucioasa pentru elevii din județul Vîlcea, în luna iulie 1973. Timp de câteva zile, acțiunile pionierești au avut ca scop cunoașterea județului Dîmbovița și a municipiului Tîrgoviște ; fiecare zi a primit denumirea obiectivului vizitat : „Ziua literaturii tîrgoviștene”, „Micii arheologi”. „Tîrgoviște — cuib de vitejie națională”, etc. În felul acesta, chiar înainte de a lua contact direct cu subiectul informării, elevul își începe educația de cultură generală, de cultivare a sentimentului patriotic.

— desfășurarea unor ore de istorie în muzeu (Muzeul de arheologie, Curtea domnească) ; în luna noiembrie 1974, în cinstea lucrărilor Congresului XI al P.C.R., clasele III—IV de la Școala generală nr. 8 din Tîrgoviște și-au desfășurat aceste ore numai în muzeu ;

— primirea de pionieri în cadrul expoziției jubiliare „Județul Dîmbovița la a XXX-a aniversare a eliberării României de sub dominația fascistă”, septembrie 1974 ; colaborarea învățător-muzeograf a fost eficientă, cadrul expozițional adăugîndu-i-se și mijloacele tehnice audio-vizuale folosite : discuri cu cîntece patriotice și pionerești, proiecția diaporizitelor complementare tematicii expoziției, înregistrarea pe bandă de magnetofon a depunerii jurămîntului de tînar comunist al țării. În legătură cu folosirea cadrului creat de această expoziție jubiliară pentru tinerii vizitatori, de remarcat faptul că, din numărul total al vizitatorilor, elevii reprezintă 42% ;

IV. Vizite organizate din inițiativa organizației U.T.C., fie pentru sărbătorirea unor evenimente (Liceul Fieni, 7 martie 1875, în cinstea alegerilor de la 9 martie), primirea de noi membri (Liceul „I. Văcărescu”, septembrie 1974), recitaluri de poezie patriotică (Liceul „I. Văcărescu”, noiembrie 1975, în cinstea lucrărilor Congresului al XI-lea al P.C.R.) etc.:

V. Ore-școală în muzeu, organizate de Liceul Pedagogic pentru elevii practicanți, împreună cu elevii claselor I—IV. Foarte interesant și util acest sistem de lecție, care crează un cadru aparte, original, ore de istorie sau limba română și care realizează perfect relația școală-muzeu, atât pentru elevi, cât și pentru viitorii lor educatori. Din păcate, astfel de ore nu s-au desfășurat permanent; poate că în urma unei mai strînse colaborări între cei interesați și muzeu, ele vor deveni o permanență;

VI. Ore-școală organizate cu elevii cursului seral, care nu constituie o categorie separată, deosebindu-se prin interesul aparte — imbinat cu maturitatea vârstei și specificul muncii — manifestat de aceștia, care primesc informațiile cu mai multă receptivitate, le pot suda între ele, le încadrează într-un context de viață mai larg;

VII. O ultimă categorie, care se referă la alte gen de vizitator, o constituie vizita educatorilor (învățători și profesori), care uneori cunosc insuficient sau deloc obiectivele vizitate și care sînt nevoiți, chiar în cursul vizitării acestora, să răspundă la întrebările puse de elevi în urma informațiilor primite. Poate că aici, înainte de a aduce elevii să participe la desfășurarea orelor-școală în muzeu, ar trebui ca educatorii să vină, să cunoscă și abia după aceea să ofere elevilor. Așa cum elevii își desfășoară orele de literatură și istorie în muzeu, în aceeași măsură educatorii își pot completa aici cunoștințele, prin studiu individual, desfășurarea cercurilor pedagogice, a microsesiunilor științifice, a unor vizite cu caracter documentar. Pentru perioada menționată, frecvența acestor acțiuni este extrem de redusă la muzeul nostru: desfășurarea a două cercuri pedagogice pentru profesorii de limba română (Dimbovița și Argeș) și vizita organizată de profesorii din Cîmpina (decembrie 1974), care „au mers în periplu pe la toate muzeele memoriale ale scriitorilor“.

Desigur, observațiile noastre au avut ca punct de plecare însăși activitatea de educator a muzeografului, nevoia de a-și cunoaște vizitatorii, de a le oferi informații utile și adecvate; în același timp, sperăm că ele vor contribui la realizarea unor legături mai strînse între muzeu și școală, în procesul complex de educare a tinerei generații. Pentru că, mai ales astăzi, muzeul se manifestă ca un mesaj direct, un baraj selectiv în multitudinea de informații contemporane, un loc unde vizitatorul nu este un simplu receptor, ci un element creator, un participant integrat complet în ceea ce comunică expoziția, locul unde, așa cum spunea Nicolae Iorga „...oricine poate găsi îndată ce-i trebuie, dar și muzeul care să deschidă bucurios oricui, care te cheamă de pe stradă, care te învață carte de cum ai intrat“.